

Byla C-427/22**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagal Teisingumo Teismo reglamento 98 straipsnio 1 dalį santrauka****Gavimo data:**

2022 m. birželio 28 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Varhoven kasatsionen sad (Bulgarija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2022 m. birželio 21 d.

Kaltinamasis:

BG

Prokuratūros atstovas:

Varhovna kasatsionna prokuratura

Pagrindinės bylos dalykas

Kasacinis skundas Aukščiausiajame kasaciniame teisme dėl antrosios instancijos teismo sprendimo, kuriuo patvirtinamas pirmosios instancijos teismo apkaltinamasis nuosprendis. Juo fiziniam asmeniui buvo skirta trejų metų laisvės atėmimo bausmė ir konfiskuota dalis jo turto už tai, kad padarė nusikalstamą veiką – vertėsi banko veikla neturėdamas reikiamo leidimo (vadinamasis „lupikavimas“). Teigiama, kad asmuo dviem asmenims suteikė septynias paskolas, kurių bendra vertė 1 030 BGN (apie 525 EUR), ir už jas gavo palūkanas.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pagal SESV 267 straipsnį dėl Reglamento Nr. 575/2013 4 straipsnio 1 dalies 1 ir 42 punktų išaiškinimo. Prašoma, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą būtų nagrinėjamas skubos tvarka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnį.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 575/2013 dėl prudencinių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 4 straipsnio 1 dalies 1 punkte pateikta kredito įstaigos apibrėžtis turi būti aiškinama taip, kad paskola turi būti teikiama tik iš lėšų, priimtų kaip indėliai ar kitos gražintinos lėšos iš visuomenės, ar kredito įstaiga taip pat gali teikti paskolas iš lėšų, gautų iš kitų šaltinių?

2. Kaip turi būti aiškinamas „institucijų išduot[o] bet kokios formos dokument[o], kuriuo suteikiama teisė verstis tam tikra veikla“ pagal 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 575/2013 dėl prudencinių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 4 straipsnio 1 dalies 42 punktą turinys ir ar jis apima tiek tvirtintą veiklos leidimų, tiek tvirtintą registravimo tvarką paskolų sandoriams?

Tarptautinės teisės taisyklės

1950 m. lapkričio 4 d. Romoje priimtos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

Sąjungos teisės nuostatos ir jurisprudencija

Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) 6 straipsnio 3 dalis.

2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 575/2013 dėl prudencinių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 (OL L 176, 2013, p. 1, toliau – reglamentas) 5 konstatuojamoji dalis, 4 straipsnio 1 dalies 1, 26 ir 42 punktai.

2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB (OL L 176, 2013, p. 338, toliau – direktyva) 2, 42 ir 97 konstatuojamosios dalys, 3 straipsnio 1 dalies 1 ir 22 punktai, 9 straipsnio 1 dalis, 34 straipsnis, I priedo 1 ir 2 punktai.

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Nakazatelno-protsesualen kodeks (Baudžiamojo proceso kodeksas, toliau – NPK) 24 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 347 straipsnio 1 dalis, 348 straipsnio 1 dalies 1 punktas ir 2 dalis, 354 straipsnio 1 dalies 1, 2 ir 4 punktai bei 2 dalies 2 punktas.

Nakazatelen kodeks (Baudžiamasis kodeksas, toliau – NK) 54 straipsnio 1 dalis, 252 straipsnio 1 dalis.

„252 straipsnis. <...> (1) <...> Tas, kas neturėdamas atitinkamo leidimo verčiasi banko, draudimo ar kita finansine veikla, teikia mokėjimo paslaugas arba leidžia elektroninius pinigus, kai tokio leidimo reikalaujama, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki penkerių metų ir iki pusės kaltininko turto konfiskavimu.“

Zakon za kreditnite institutsii (Kredito įstaigų įstatymas, toliau – ZKI) 2 straipsnio 1 dalis, 3 straipsnio 1 dalies 1, 2 ir 3 punktai, 3a straipsnio 1-5 dalys, 13 straipsnio 1 dalis, 24 straipsnio 1 dalis, *Dopalnitelni razporedbi* (Papildomos nuostatos), 1 straipsnio 4 ir 36 punktai.

Zakon za bankite i kreditnoto delo (Bankų ir kreditų įstatymas) (panaikintas) 1 straipsnis.

Zakon za bankite ot 1997 (1997 m. Bankų įstatymas) (panaikintas) 1 straipsnio 5 dalis.

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (Sutartinių prievolių ir sutarčių įstatymas) 240 straipsnis.

Naredba № 26 ot 23 april 2009 g. za finansovite institutsii (2009 m. balandžio 23 d. Nutarimas Nr. 26 dėl finansų įstaigų) 2 straipsnio 1 dalis.

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Nuo 2016 m. balandžio mėn. iki 2017 m. rugsėjo mėn. BG buvo Knežos savivaldybės tarybos narys Pleveno rajone. Ten buvo žinoma, kad jis už palūkanas skolino grynuosius pinigus sunkumų turintiems asmenims, ir tai pirmosios instancijos teisme paliudijo daugybė liudytojų, tarp jų ir asmenys, gavę panašias paskolas. Baudžiamojoje byloje nėra jokių duomenų, kad šie atvejai buvo tirti ir kad dėl jų BG taip pat buvo pareikšti kaltinimai. Kaltinamasis aktas surašytas tik dėl liudytojų KM ir VC paimtų paskolų.
- 2 Jame teigiama, kad KM vaikas sirgo ir ji turėjo finansinių sunkumų. Ji sužinojo, kad BG už palūkanas skolina grynuosius pinigus. 2016 m. lapkričio mėn. KM iš jo gavo 100 BGN paskolą, kurią turėjo gražinti per vieną mėnesį su 50 BGN palūkanomis.
- 3 Kaip užstatą BG paėmė KM banko sąskaitos debeto kortelę ir jai priklausantį PIN kodą. Dar tą patį mėnesį KM gražino BG 150 levų. 2016 m. lapkričio-gruodžio mėn. laikotarpiu ji paėmė dar dvi paskolas iš BG, pirmąją – 100 BGN su 50 BGN palūkanomis ir antrąją – 30 BGN su 30 BGN palūkanomis.
- 4 2016 m. gruodžio 16 d. BG su KM debeto kortele išsiėmė 150 BGN, o KM grynaisiais gražino jam likusius 60 BGN. Po to KM banke užblokavo savo debeto

- kortelę, nes BG atsisakė ją grąžinti, kadangi, jo nuomone, ji vis dar buvo skolinga jam pinigų.
- 5 VC taip pat turėjo finansinių problemų. Ji sužinojo, kad BG už palūkanas skolina grynusius pinigus, ir susisieikė su juo. 2016 m. balandžio mėn. VS iš jo gavo 200 BGN paskolą su 80 BGN mėnesinėmis palūkanomis. BG paėmė jos banko sąskaitos debeto kortelę kaip užstatą, kad atgaus iš jos pinigus ir palūkanas.
  - 6 Aštuonis mėnesius VC mokėjo BG už paskolą tik mėnesines palūkanas. Vėliau ji tris kartus – 2016 m. gruodžio mėn., 2017 m. sausio mėn. ir 2017 m. rugsėjo mėn. – paėmė 200 BGN dydžio paskolas su ta pačia 80 BGN mėnesine palūkanų norma.
  - 7 Gavusi pinigus į savo sąskaitą, VC kartu su BG nuėjo į bankomatą, su debeto kortele išsiėmė savo pinigus, grynaisiais sumokėjo BG visą už tą mėnesį mokėtiną paskolos palūkanų sumą, likusius išgrynintus pinigus pasiliko sau, o debeto kortelę perdavė BG.
  - 8 2017 m. gruodžio 5 d. VC dėl BG pateikė skundą Pleveno miesto prokuratūrai ir užblokavo debeto kortelę.
  - 9 2020 m. spalio 1 d. nuosprendžiu *Plevenski okrazhen sad* (Pleveno apygardos teismas) pripažino BG kaltu dėl to, kad nuo 2016 m. balandžio mėn. iki 2017 m. rugsėjo mėn. jis, kaip fizinis asmuo, neturėdamas atitinkamo ZKI numatyto leidimo, vertėsi banko veikla, už palūkanas dviem asmenims suteikdamas septynias paskolas grynaisiais pinigais, kurių bendra suma 1 030 BGN (apie 525 EUR).
  - 10 Taigi pagal NK 252 straipsnio 1 dalį jis buvo nuteistas trejų metų laisvės atėmimo bausme, jos vykdymą atidedant ketveriems metams, ir šeštadalio dviejų nekilnojamojo turto objektų Knežos mieste ir dviejų jam priklausančių lengvųjų automobilių konfiskavimu.
  - 11 BG apskundė nuosprendį apeliacine tvarka *Apelativen sad – Veliko Tarnovo* (Veliko Tarnovo apeliacinis teismas), jis paliko nuosprendį galioti 2021 m. balandžio 15 d. sprendimu.
  - 12 Tą sprendimą BG ginčija prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme.

Esminiai pagrindinės bylos šalių argumentai

- 13 Apeliaciniame procese BG teigė, kad jo veiksmai *ex ante* nėra nusikalstama veika pagal NPK 252 straipsnio 1 dalį. Jo nuomone, ZKI nepateikiama teisinė bankų veiklos apibrėžtis. Pagrindinė bankų veiklos ypatybė yra priimti indėlius ar kitas grąžintinas lėšas iš visuomenės, iš kurių būtų teikiamos paskolos, ir šiai veiklai taikoma veiklos leidimų tvarka. Jei lėšas, kurios nebuvo priimtose kaip indėliai iš

visuomenės, komerciniu pagrindu teiktų finansų įstaigos ar fiziniai asmenys, pažeisdami tvarką, nukrypstančią nuo veiklos leidimų tvarkos (registravimo, pranešimo ar bendros tvarkos), tai negalėtų būti laikoma banko veikla neturint atitinkamo leidimo.

- 14 Kasaciniame procese BG prašė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pasinaudotų nacionalinės teisės jam suteiktais įgaliojimais ir jį išteisintų, nes nebuvo įrodyta, kad jis teikė paskolas už palūkanas.
- 15 Apeliaciniame procese dalyvavęs prokuroras dėl BG pareiškimo, kad jis nepadare NK 252 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos, nuomonės nepateikė. Kasaciniame procese *Varhovna kasatsionna prokuratura* (Prokuratūra prie Aukščiausiojo kasacinio teismo) prokuroras šio klausimo taip pat nekomentuoja. Tačiau jis nesutinka su kaltinamojo teiginiu, kad paskolos suteikimas už palūkanas byloje nebuvo įrodytas.

Trumpas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 16 Kasaciniame procese prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas yra paskutinė trečioji teisės taikymo instancija. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nuspręsti, ar antrosios instancijos teismas teisingai taikė materialinę teisę (NK), remdamasis faktinėmis aplinkybėmis, kurias jis pripažino nustatytomis pagal byloje pateiktus įrodymus.
- 17 Pagal nacionalinę teisę prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas yra įgaliotas išteisinti kaltinamąjį, jei faktinės aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad jis nepadare jam inkriminuojamos veikos arba kad jo veiksmai *ex ante* nėra nusikalstama veika. Jis taip pat įgaliotas pakeisti apeliacinio teismo sprendimą ir remdamasis faktais, kuriais kaltinamasis grindė savo gynybą, kvalifikuoti jo veiksmus kaip kitą nusikalstamą veiką, už kurią numatoma tokia pati arba švelnesnė bausmė nei už nusikalstamą veiką, dėl kurios jis buvo pripažintas kaltu.
- 18 Siekdamas įvertinti, ar jis turėtų pasinaudoti kuriuo nors iš šių įgaliojimų, įskaitant savo ilgalaikės ir iki šiol nekintančios jurisprudencijos, pagal kurią fizinio asmens („lupikautojo“) komerciniu pagrindu suteiktos paskolos grynaisiais pinigais yra nusikalstama veika, numatyta NK 252 straipsnio 1 dalyje, atsisakymą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti reglamento 4 straipsnio 1 dalies 1 ir 42 punktų, siejamų su direktyvos 9 straipsnio 1 dalimi ir direktyvos I priedo 1 ir 2 punktais, kurie kartu sudaro teisinį pagrindą, nustatantį taisyklės, reglamentuojančias galimybę vykdyti kredito įstaigos veiklą, reikšmę.
- 19 Nors direktyvos 42 konstatuojamojoje dalyje valstybėms narėms paliekama pačioms nustatyti, už kokius veiksmus finansų ir bankų sektoriuje turi būti traukiama baudžiamojon atsakomybėn kaip už nusikalstamas veikas, nagrinėjamu atveju nurodytų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimas yra svarbus nustatant faktinį atskirų NK 252 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties

požymių turinį, kuris apsaugo nacionaliniu lygmeniu suderintą bankų ir finansų sektoriaus sistemą nuo galimų baudžiamosios teisės intervencijų.

- 20 Nusikalstama veika, dėl kurios BG buvo pripažintas kaltu, numatyta 1995 m. į NK įtrauktoje nuostatoje, kuria buvo reaguojama į perėjimą prie rinkos ekonomikos įvykus demokratiniams pokyčiams Bulgarijos Respublikoje ir su tuo susijusiems pokyčiams ekonomikos srityje. Ji buvo priimta siekiant apsaugoti finansų sistemą, visų pirma bankų veiklą, nuo nereguliuojamo naujų teisės subjektų patekimo į rinką (vadinamųjų finansinių piramidžių) ir nuo veiklos, darančios poveikį jos normaliam veikimui ir stabilumui.
- 21 Bulgarijos baudžiamojoje teisėje nenumatyta įmonių baudžiamoji atsakomybė, todėl NK 252 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikalstamą veiką gali padaryti tik pakaltinami pilnamečiai (sulaukę 18 metų) arba nepilnamečiai (sulaukę 14 metų) fiziniai asmenys. Civilinės teisės srityje fiziniai asmenys gali teikti pinigines paskolas su palūkanomis, jei jie dėl to raštu susitarė su paskolos gavėju.
- 22 Dėl nusikalstamų veikų, numatytų NK 252 straipsnio 1 dalyje, yra nusistovėjusi jurisprudencija, pagal kurią juridinių ir (arba) fizinių asmenų tarpusavio skolinimas paprastai nelaikomas nusikalstama veika, jei tai daroma tik vieną kartą, o ne sistemingai, komerciniu pagrindu ir kaip paskolą suteikiančio asmens pajamų šaltinis.
- 23 Pagal ZKI, bankas (kredito įstaiga) yra juridinis asmuo, kuris priima indėlius ar kitas gražintinas lėšas iš visuomenės ir savo sąskaita bei rizika teikia paskolas ar kitų formų finansavimą. Šiuo atveju iš tikrųjų nurodomos kiekvienam bankui (kredito įstaigai) tipiškos ir būdingiausios operacijos – indėlių priėmimas ir paskolų teikimas. Tačiau pagal įstatymą bankai neįpareigojami teikti paskolų tik iš priimtų indėlių kapitalo. Todėl manoma, kad, kadangi įstatymų leidėjas nustatė, jog už bet kokią banko veiklą neturint leidimo yra baudžiama, tas pats galioja ir banko paskolai, kuriai taikoma ZKI nustatyta tvirtintina (veiklos leidimų) tvarka.
- 24 Šios jurisprudencijos buvo atsisakyta atskiruose (ankstesniuose) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimuose. Laikoma, kad paskolų su palūkanomis teikimas komerciniu pagrindu iš lėšų, kurios buvo priimtose ne kaip indėliai iš visuomenės (vadinamasis „lupikavimas“), negali būti apibrėžiamas kaip „banko veikla“. Šiais sprendimais kasacinis teismas išteisino kaltinamuosius atitinkamose baudžiamosiose bylose, motyvuodamas tuo, kad NK 252 straipsnio 1 dalies nuostata taikoma tik veiklai, kuriai numatyta tvirtintina (veiklos leidimų) tvarka.
- 25 Pasak ZKI, finansų įstaiga yra asmuo, kuris nėra įstaiga ir pramonės kontroliuojančioji bendrovė, kurio pagrindinė veikla visų pirma yra teikti kreditus iš lėšų, kurios nebuvo priimtose kaip indėliai ar kitos gražintinos lėšos iš visuomenės. Kadangi skolinimas iš tokių lėšų yra finansinis sandoris, kuriam ZKI numatyta registravimo, bet ne veiklos leidimų tvarka, šiuo atveju atitinkama veikla, vykdoma komerciniu pagrindu, nėra nusikalstama.

- 26 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti kredito įstaigos apibrėžtį pagal Reglamento (ES) Nr. 575/2013 4 straipsnio 1 dalies 1 punktą, siekiant sužinoti, ar jungtuko „ir“ vartojimas, kuriuo indėlių ar kitų grąžintinių lėšų priėmimo iš visuomenės veikla susiejama su paskolos teikimo veikla, reiškia, kad kredito įstaigos gali teikti paskolas tik iš lėšų, priimtų iš visuomenės, ir negali teikti paskolų iš lėšų, kurias jos gavo iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, surinktų mokesčių, palūkanų ir pan.
- 27 Abejonės dėl tikslios reglamento 4 straipsnio 1 dalies 1 punkte pateiktos apibrėžties reikšmės taip pat grindžiamos direktyvos 9 straipsnio 1 dalyje aiškiai nustatytu draudimu asmenims ar įmonėms, kurios nėra kredito įstaigos, priimti indėlius ar kitas grąžintinas lėšas iš visuomenės, o taip pat direktyvos I priedo 1 ir 2 punktų nuostatomis, kuriose šios dvi veiklos nurodomos atskirai.
- 28 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat kyla sunkumų aiškinant sąvokos „veiklos leidimas“ apibrėžtį pagal reglamento 4 straipsnio 1 dalies 42 punktą, nes šis institucijų išduotas dokumentas suteikia teisę verstis veikla laikantis šiame reglamente ir direktyvoje nustatytos tvarkos.
- 29 Remiantis reglamento 4 straipsnio 1 dalies 26 punktu ir direktyvos 34 straipsniu finansų įstaigos gali verstis I priede nurodyta veikla; šio priedo 2 punktas susijęs su skolinimu, visų pirma vartojimo paskolomis. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui labai svarbu išsiaiškinti, ar reglamento 4 straipsnio 1 dalies 42 punkte vartojama sąvoka „institucijų išduotas bet kokios formos dokumentas, kuriuo suteikiama teisė verstis tam tikra veikla“ apima tiek veiklos leidimą (pagal tvirtintą veiklos leidimų tvarką), tiek registravimą (pagal tvirtintą registravimo tvarką).
- 30 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą skubos tvarka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnį. Procedūra abiejose baudžiamojo proceso etapuose (ikiteisminio ir teismo nagrinėjimo procese) trunka jau šešerius metus, per kuriuos buvo konfiskuoti du nekilnojamojo turto objektai draudžiant jais disponuoti (vienas iš jų bendros nuosavybės teise priklauso trečiajam asmeniui) ir areštuoti du BG priklausantys automobiliai. Tai buvo padaryta siekiant užtikrinti bausmės, numatytos NK 252 straipsnio 1 dalyje, vykdymą. Kyla realus pavojus, kad bus pažeista Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, atsižvelgiant į reikalavimą išnagrinėti bylą per protingą terminą ir teisinio tikrumo reikalavimą, kurie pagal Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 3 dalį yra Sąjungos teisės bendrųjų principų dalis.